

article mentions the results of the previous research of the different aspects of the development and the state of the preservation in Volyn region. The article primarily points out the objects and areas of the natural preservation fund basin, the purpose being the research and defining of the level of the formation of the present natural and preservation network of the water collection and our assessment of the effectiveness of its functioning; it also has worked out a map and a chart which shows the regional distribution and the status of the natural and preservation areas; defines a range of rates (the preservation level of the area, the insularization of the network and the density of the preserved objects) it also reveals the peculiarities of the space location of the conserved territories. With the view to assess the influence of the natural condition of the basin of the River Vyzhivka and its economic development on the formation of the valuable natural objects, the paper calculated and defined the indices of the woodliness, marshiness, the length and the density of the transport network, the number and the area of the population centres, the arable level of the water collection area and the transformation of the river network. The work has compiled a list of the Red Book and the regionally rare plants growing on the territory of the region under consideration. Besides, the paper has explored the present structure of the natural and preservation fund of Volyn region; it has carried out the comparison of the above mentioned indices of the natural and preservation fund of the water collection of the Vyzhivka River with the corresponding indices of Volyn Region. In the conclusion the article analyses the problems and the perspectives of the functioning of the natural preservation network of the river basin under consideration.

Key words: natural preservation areas, natural preservation fund, preservation rate, insularization rate, density of the NPF objects.

Рецензент: проф. Царик Л.П.

Надійшла 30.10.2013р.

УДК 502.2 : 502.13 (477-751)

Василь ФЕСЮК, Тетяна ШЕНГЕЛЕВИЧ

АНАЛІЗ ВИКОНАННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ПРОГРАМ ФОРМУВАННЯ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ ЕКОМЕРЕЖІ У ВОЛИНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Розглянуто основні нормативно-правові акти та програми з питань розвитку екомережі Волинської області. Проаналізовано дослідження та публікації з даної проблеми, основні заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття області, формування екомережі. Виділено основні заходи щодо зменшення впливу антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття в досліджуваному регіоні. Оцінено сучасний стан реалізації екологічної політики у сфері природозаповідання у Волинській області. Акцентовано увагу на заходи, які зможуть суттєво вплинути на додержання режиму територій та об'єктів екологічної мережі.

Ключові слова: екологічна мережа, природно-заповідний фонд, заповідник, природний національний парк, біологічне та ландшафтне різноманіття, антропогенні чинники, нормативно-правові акти, Закони та Програми України.

Постановка наукової проблеми та її значення. Ідея екомережі – одна із найбільш фундаментальних ідей останніх десятиліть у сфері теоретичної та практичної екології [5], набула широкої підтримки на Волині, адже це необхідна і своєчасна реакція на наслідки, викликані хаотичним і споживацьким розвитком суспільства, спроба, принаймні частково, компенсувати втрати у природному довкіллі. Та без ґрунтового законодавчого забезпечення ця ідея не може реалізуватися.

Нормативно-правовою основою формування національної екомережі є Закони України "Про екологічну мережу" та "Про загальнодержавну Програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки" (надалі Програма) [1; 2].

У червні 2011 року згідно з Постановою КМУ "Про скорочення кількості та укрупнення державних цільових програм" [6] Міністерству екології та природних ресурсів було

доручено розробити законопроект про припинення виконання державної Програми формування національної екомережі. Однак громадські екологічні організації та громадяни виступили проти скасування Програми, акцентуючи увагу на те, що таке рішення є помилковим і загрожує виконанню міжнародних зобов'язань України та перешкоджає її наближенню до європейських стандартів. Тому 29 вересня 2011 р. прем'єр-міністр України видав нове доручення, згідно з яким Програма не повинна бути скасована, що продовжує актуальність наукових досліджень і методичних розробок у сфері формування екомереж в Україні [3].

Аналіз останніх досліджень цієї проблеми. У сучасній еколого-правовій літературі України спостерігалися лише фрагментарні дослідження окремих питань правового забезпечення формування, збереження та раціонального використання національної та регіональної екологічної мережі України. Окремі

питання ставились і розроблялись у роботах Н.Р. Малишевої, В.В. Никифорова, В.І. Олещенка, О.Г. Топчієва та інших вчених. Крім того, чинні в Україні нормативно-правові акти недостатньо мірою регламентують відносини у цій сфері, що значно ускладнює реалізацію еколого-правових норм на практиці. Саме тому особливої актуальності набуває дослідження стану правового забезпечення формування та функціонування екологічної мережі України. Зокрема, у досліджуваному регіоні цією проблемою займалися такі науковці, як Грищенко Ю.М., Якимчук А.Ю., Яковишина М.С. [7].

Матеріали та методи дослідження. В процесі наукового пошуку використані історико-географічний, порівняльний, статистично-порівняльний методи, а також фондові матеріали Державного управління екології та природних ресурсів у Волинській області.

Мета дослідження – аналіз основних положень законодавчих актів України у галузі формування екомережі та хід їх виконання у Волинській області.

Відповідно до мети дослідження були сформульовані такі **завдання**:

- проаналізувати заходи щодо збереження біо- та ландшафтного різноманіття, формування екомережі;
- сформулювати основні заходи щодо зменшення впливу антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біо- та ландшафтне різноманіття в області;
- дати оцінку сучасному стану ведення та виконання екологічної політики у сфері природозаповідання в досліджуваному регіоні;
- розглянути перспективи подальших досліджень даної проблеми.

Виклад основного матеріалу. Формування регіональної екологічної мережі Волинської області інтегровано у плани економічного розвитку області, шляхом узгодження заходів із збереження біологічного та ландшафтного різноманіття з соціально-економічним розвитком області, що передбачено зокрема регіональною екологічною програмою "Екологія-2010" (затверджена облрадою від 23.02.02. №19/2, відкоригована облрадою від 22.12.05 № 24/9). Цією програмою передбачено заходи на реалізацію формування екомережі.

В області розпорядженням першого заступника голови обласної державної адміністрації від 17 січня 2003 року створено обласну Координаційну раду з питань формування національної екологічної мережі та розпорядженням голови облдержадміністрації від 17 серпня

2007 року створено Координаційну раду з питань розвитку територій та об'єктів природно-заповідного фонду в області.

31 жовтня 2007 року було проведено засідання Координаційної ради з питань розвитку територій та об'єктів природно-заповідного фонду в області, рішенням якої передбачено звернутися до обласної державної адміністрації з наступних питань: затвердження переліку об'єктів та територій екомережі, включивши до нього, як основні елементи екомережі, весь природно-заповідний фонд області та лісові і водно-болотні екосистеми; передбачити збільшення щорічного фінансування природоохоронних заходів з розвитку територій та об'єктів природно-заповідного фонду та формування екомережі з місцевого бюджету та фондів охорони навколишнього природного середовища.

Координатором реалізації Закону України "Про екологічну мережу України" та Загальнодержавної програми формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки, і відповідно регіональної екомережі в області є Держуправління охорони навколишнього природного середовища у Волинській області, колегіальним органом реалізації – Координаційна рада з питань формування національної екологічної мережі у Волинській області (створена і затверджена розпорядженням обласної державної адміністрації "Про Утворення обласної Координаційної ради з питань формування національної екологічної мережі" від 17.01.05. №20).

На виконання вимог законодавства по налагодженню та вирішенню питання щодо екомережі в області розроблена і рішенням обласної ради від 28.12.2010 № 2/42 затверджена регіональна екологічна програма "Екологія 2011-2015 та прогноз до 2020 року", в якій передбачено заходи щодо реалізації формування екомережі області.

З цією метою видано також розпорядження голови облдержадміністрації від 17.11.2010 № 420 "Про додаткові заходи щодо розвитку природно-заповідної справи та екомережі в області". Воно передбачає:

1. активізувати співпрацю з органами місцевого самоврядування по забезпеченню заповідання цінних територій і об'єктів;
2. забезпечити організацію робіт зі встановлення меж територій та об'єктів природно-заповідного фонду (далі – ПЗФ);
3. забезпечити встановлення відповідних охоронних знаків та інформаційних аншлагов

на територіях та об'єктах ПЗФ та інше.

В 2012 року в області відбулось чергове засідання Координаційної ради з питань формування національної екологічної мережі, утвореної розпорядженням першого заступника голови облдержадміністрації від 17.01.2003 № 20. На засіданні Координаційної ради одним із питань розглядалось винесення у натуру (на місцевість) меж ПЗФ та фінансування відповідних робіт з Державного та місцевих бюджетів. Даний захід передбачений Угодою щодо регіонального розвитку Волинської області між Кабінетом Міністрів України та обласною радою.

Розглянемо детальніше стан структурних елементів екомережі області та їх складових:

1. Загальний земельний фонд області становить 2014,4 тис. га. Структура розподілу земельних угідь – позитивна станом на 01.01.2012 р.: сільськогосподарських угідь – 1083,6 тис. га, ліси та лісовкриті площі – 695,1 тис. га, водний фонд – 45,4 тис. га, забудовані землі – 58,4 тис. га, відкриті заболочені землі – 116,9 тис. га, землі природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення – 149,8 тис. га.

2. В області визначено 5 основних ядер екомережі – це найбільш цінні території, які мають спільні транскордонні елементи Національної екомережі та входять і у Паневропейську екомережу (1 – на базі цінний озерний комплексу Шацького району; 2 – водно-болотний комплекс Любешівського району; 3 – болотний комплекс Маневиччини; 4 – суміжна з Польщею територія Любомльського та Іваничівського районів 5 – цінні дубові насадження Ківерцівського району) та екокоридори – це території, які сполучають зазначені ядра та є сполучними, як з Рівненською і Львівською областями, так і з суміжними Державами – Польщею та Білоруссю).

3. Площі, зайняті водними об'єктами, складають 164,3 тис. га (8,2% території області), в тому числі під річками та струмками – 3,6 тис. га, каналами, колекторами та канавами – 10,6 тис. га, озерами і прибережними замкнутими водоймами – 14,3 тис. га, водосховищами, ставками та іншими штучними водоймами – 6,6 тис. га; верховими болотами – займають площу 26,6 тис. га, гідротехнічними та іншими водогосподарськими спорудами – 2,2 тис. га.

4. Гідрографічна мережа включає великі річки Західний Буг (в межах області 148 км) і Прип'ять (172 км), середні річки Турія (184 км), Стохід (188 км) і Стир (203 км) а також

126 малих річок загальною довжиною 2483 км. З них річок завдовжки понад 10 км нараховується 104, їх загальна довжина 2263 км. Відносно малу кількість малих річок і водотоків в області можна напевно пояснити перетворенням їх у мережу осушувальних систем і втраченою певних ознак природних водотоків.

5. В області побудовано 13 водосховищ, які використовуються в основному для зволоження осушених земель та риборозведення (Холонівське на струмку Безіменний, в басейні Стиру; Охнівське в басейні Прип'яті, орендоване товариством рибалок і мисливців, а Велицьке, Старомосирське, Бихівське (басейн Прип'яті) – виробничим об'єднанням "Волиньрибгосп". Ковельське водосховище використовується для забезпечення технічною водою заводу "Ковельсьільмаш"; 10 водосховищ експлуатуються управліннями осушувальних систем. На балансі колгоспів знаходиться 2 водосховища. Стан усіх водосховищ можна оцінити як задовільний.

6. В області налічується 439 ставків, які розміщені головним чином в південній, найбільш розчленованій частині області. Вони використовуються комплексно, або за одноцільовим призначенням: риборозведення, зволоження осушених земель, зрошення, рекреація, запобігання ерозійних явищ. З них 154 ставки належать об'єднанню "Волиньрибгосп".

7. На території області розміщено 218 озер. Більша частина озер має карстове походження. В заплавах річок, на місці стариць утворилися заплавні озера. Група найбільших озер карстового походження знаходиться у північно-західній частині області на межиріччі Західного Бугу і Прип'яті (Шацькі озера: Світязь, Пулемцьке, Луки, Кримне, Пісочне). Типовим заплавним озером є Біле і Люб'язь, які лежать у заплаві Прип'яті.

8. Довжина берегової лінії річок і водойм становить 7595 км. Площа осушених земель з заплавах малих річок 63,2 тис.га, загальна довжина осушувальної мережі в області 18505,6 км.

Під особливим наглядом та охороною в області знаходяться три об'єкти водно-болотних угідь міжнародного значення, такі як: "Заплава р. Прип'яті" площею 12 тис. га; "Заплава р. Стохід" площею 10 тис. га; та "Шацькі озера" площею 13 тис. га.

У відповідності до вимог законодавства в т. ч. Закону України "Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки" запла-

новано до 2015 року – довести відсоток заподовідності по області до 12,3% [8].

Окреме місце посідає питання впливу антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біорізноманіття, природні ресурси, так як це веде за собою збільшення площі деградованих, малопродуктивних та техногенно-забруднених земель, які потребують консервації. В області нараховується 14,2 тис. га – сильно змитих, 20,7 тис. га – сильно дефляційно небезпечних та 52,5 тис. га – перезволожених деградованих сільськогосподарських земель, що складає 4,3% від площі області [9]. Отож, можна виділити наступні заходи, які були виконані за 2012 рік щодо зменшення впливу антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біо- та ландшафтне різноманіття області:

1. Регіональною програмою охорони родючості ґрунтів області, затвердженою рішенням Волинської обласної ради від 16.03.04 № 10/22, терміном 2005-2010 роки передбачено консервацію деградованих, радіоактивно та техногенно забруднених сільськогосподарських угідь понад 75000 тис га. [9].

2. Значно скоротились за останні роки обсяги внесення органічних і мінеральних добрив, застосування пестицидів.

3. Під особливим наглядом та охороною в області знаходяться три об'єкти водно-болотних угідь міжнародного значення: "Заплава р. Прип'яті" площею 12 тис. га; "Заплава р. Стохід" площею 10 тис. га; "Шацькі озера" площею 13 тис. га.

4. У держлісфонді відбувається зростання частки стиглих насаджень, але внаслідок порушень у веденні лісового господарства мають місце негативні зміни. Обласне управління лісового господарства проводячи вирубку цінних сосново-дубових насаджень не змогло забезпечити відновлення цих порід, тому на сотнях гектарів з'явився самосів березово-вільхових порід. Тобто лісівники не забезпечили відновлення лісів з цінних деревних порід у відповідних для них лісорослинних умовах, як того вимагає лісове законодавство.

5. Лісокористувачами щорічно проводяться роботи по лісовідновленню на суцільних зрубках, в заболочених місцях ділянки йдуть під природне відновлення, проводиться заліснення непридатних для ведення сільського господарства земель. В останні роки обсяги створення нових насаджень на сільгоспугіддях зростають. Лісові культури в основному створюються монокультурами, хоча варто звернути

увагу на створення насаджень змішаного складу.

6. Недостатньо проводиться лісовою охороною робота по дотриманню санітарного стану лісів. Незважаючи на значне засмічення прилягаючих до населених пунктів та доріг лісів, побутовими відходами, державною лісовою охороною управління лісового господарства до адмінвідповідальності притягається дуже не значна кількість осіб.

7. Держуправлінням звернуто суттєву увагу органів місцевого самоврядування (як розпорядників коштів місцевих фондів ОНПС) на необхідність замовлення ними проектів землеустрою, щодо встановлення водоохоронних зон та прибережних смуг.

8. Відтворення природного стану елементів екомережі у 2012 році полягає в збереженні природних угідь у заплавах, недопущення випалу сухої рослинності через пропаганду серед місцевого населення та засоби масової інформації, здійсненні перевірок на основних водоймах області з метою забезпечення орендарями водойм заходів по збереженню рибних запасів, вжиття заходів щодо недопущення задухи риби, проведення моніторингу за скупченнями мігруючих водоплавних птахів. На водоймах Луцького району проводився моніторинг за зимуючими водоплавними та навколо водними птахами, що необхідно для розробки заходів по їх охороні під час міграцій та зимівлі.

9. Була розроблена система забезпечення стабільності гідрологічного режиму на болотах в заплаві Прип'яті, біля с. Бірки Любешівського району – у місцях гніздування очеретянки пруткої, занесеної до Червоної книги України, Європейської Червоного списку, Червоного списку МСОП, та сінокосів для місцевих жителів за участю Українського товариства охорони птахів.

10. Щороку створюються та облаштовуються біотехнічні споруди по підгодівлі лося, оленя та козулі та проводяться обліки їх чисельності користувачами мисливських угідь до яких щороку залучаються працівники Держуправління, Держекоінспекції та представники громадських природоохоронних організацій. В установленому законом порядку затверджуються ліміти використання тваринного та рослинного світу (в тому числі на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду (ПЗФ)).

11. Державним управлінням охорони навколишнього природного середовища в області постійно ведеться облік переліку територій та об'єктів екомережі, зокрема основних елемен-

тів – територій та ПЗФ.

Отже, основними пріоритетними напрямками діяльності Держуправління у 2012 році були визначені:

- забезпечення виконання "Регіональної екологічної програми "Екологія 2011-2015 та прогноз до 2020 року", "Програми економічного і соціального розвитку області на 2011 рік", "Регіональної програми захисту від шкідливої дії вод сільських населених пунктів і сільськогосподарських угідь у Волинській області в 2006-2010 роках та прогнозу до 2015 року";

- переважаючим напрямком в проведенні природоохоронних заходів в 2012 році були заходи, спрямовані на охорону і раціональне використання водних ресурсів (реконструкція очисних споруд, берегоукріплення річок, відновлення водного режиму р. Прип'ять, захист від підтоплення повеневидами).

Держуправління постійно співпрацює з науковими установами і науковцями області та Київським еколого-культурним центром щодо проведення наукових досліджень та обґрунтувань, на об'єкти ПЗФ. Протягом 2012 року зусилля Держуправління були спрямовані на виконання природоохоронних заходів, передбачених державними та регіональними програмами, що діють в області, поглиблення співпраці з органами виконавчої влади і місцевого самоврядування, підвищення фахового рівня працівників [8].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Державна екологічна політика, яку проводить Держуправління, базується на поєднанні вирішення економічних і екологічних проблем, створенні умов та безпосередньої участі в розв'язанні екологічних проблем на регіональному та місцевому рівнях. Волинь вважається в країні регіоном, де населення і влада традиційно дбають про збереження унікальних природних ландшафтів, раціональне використання ресурсів лісу, озер, боліт, надр, піклуються збереженням чистоти атмосфери і води. Держуправлінням охорони навколишнього природного середовища у Волинській області створено та постійно ведеться реєстр територій та об'єктів ПЗФ. Враховуючи

значний перелік територій та об'єктів ПЗФ в області та кількість водних об'єктів і їх частин, відчувається недостатність фінансування з різних джерел. Це є причиною того, що природоохоронні заходи, спрямовані на формування та збереження складових елементів екомережі, виконуються в незначних обсягах і повільними темпами. Для покращення ситуації, при тому, що значна частина фінансування припадає на Державний бюджет, необхідно щорічно передбачати співфінансування і з місцевих бюджетів, а також залучати інші кошти. У перспективі планується далі продовжувати дослідження за цією темою, зокрема детальніше проаналізувати хід виконання програми "Екологія 2011-2015 та прогноз до 2020 року". Для збереження біологічного і ландшафтного різноманіття, природних ресурсів, генетичного фонду живої природи, а також зменшення, запобігання та ліквідації негативного впливу господарської та іншої діяльності людей на навколишнє природне середовище необхідним є вдосконалення нормативно-правової бази у сфері збереження, розширення, відтворення та охорони єдиної системи територій з природним станом ландшафту та інших природних комплексів і унікальних територій, створення на їх основі природних об'єктів, які підлягають особливій охороні. Серед заходів, які зможуть суттєво вплинути на додержання режиму територій та об'єктів екологічної мережі рекомендованими можуть бути заходи щодо вдосконалення екологічного контролю та розвитку системного екологічного моніторингу довкілля; заходи, пов'язані з новими принципами господарської та природоохоронної організації території, та вдосконалення територіального планування життєдіяльності суспільства; вдосконалення існуючих та впровадження еколого-економічних норм при введенні нових, екологічно безпечних технологій у сільському й рибному господарстві, промисловості, транспорті; систематичне інформування громадськості щодо розв'язання проблем збереження біологічного і ландшафтного різноманіття, залучення громадських організацій до розв'язання цих проблем.

Література:

1. Закон України "Про екологічну мережу України. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1864-15>.
2. Закон України "Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки". Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1989-14>.
3. Збереження біорізноманіття і створення екомережі: Інформаційний довідник. /Г.Б. Марушевський, В.П. Мельничук, В.А. Костюшин – Київ: Wetlands International Black Sea Programme, 2008. – 168 с.
4. *Малишева Н. Р.* Правові засади формування, збереження та раціонального використання національної та регіональної екологічної мережі України / Н.Р.Малишева // Екологічне право України: Академічний курс: підручник. — К., 2005.

5. Мовчан Я. Екологічна мережа України. Обґрунтування структури та необхідності створення / Я.Мовчан // Конвенція про біологічне різноманіття. Громадська обізнаність та участь. – К.: Стилос, 1997. – С. 98-110.
6. Про скорочення кількості та укрупнення державних цільових програм: Постанова Кабінету Міністрів України від 22.06.2011 р. № 704. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/704-2011-%D0%BF>.
7. Проблеми створення екологічних мереж Волині / Грищенко Ю.М., Яковичина М.С., Якимчук А.Ю. // I-й Всеукраїнський з'їзд екологів: міжнар. наук.-техн. конф.: тези допов.
8. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища у Волинській області за 2012 рік. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.menr.gov.ua/docs/activity-dopovidi/regionalni/rehionalni-dopovidi-u-2012-rotsi/volynska%202012.pdf>
9. Ткачук Л. В. Консервація деградованих і малопродуктивних земель як джерело формування екомережі Волинської області / Л. В. Ткачук // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України : зб. наук.-техн. пр. – Львів : РВВ НЛТУ України, 2009. – Вип. 19.6. – С. 85–90.

Резюме:

Фесюк В.О., Шенгелевич Т. С. АНАЛИЗ ВЫПОЛНЕНИЯ РЕГИОНАЛЬНЫХ ПРОГРАММ ФОРМИРОВАНИЯ И СОХРАНЕНИЯ ЭКОСЕТИ В ВОЛЫНСКОЙ ОБЛАСТИ.

Рассмотрены основные нормативно-правовые акты и программы по вопросам развития экосети Волинской области. Проанализировано исследования и публикации по данной проблеме, основных меры по сохранению биологического и ландшафтного многообразия области, формирования экосети. В статье охарактеризовано состояние структурных элементов экологической сети области и их составляющих. Автором продемонстрирован комплексный подход к анализу выполнения законодательных актов в сфере природоохраны Волинской области. Выделены основные меры по уменьшению влияния антропогенных факторов на структурные элементы экосети, биологическое и ландшафтное многообразие в исследуемом регионе. Оценено современное состояние ведения и выполнения экологической политики в сфере природоохраны в Волинской области. В статье были использованы материалы из региональных докладов о состоянии окружающей естественной среды в Волинской области за 2012 год. Определены основные программы сохранения биологического и ландшафтного многообразия области и органы местной власти, которые отвечают за их сохранение. Описаны меры по сохранению и охране структурных элементов экосети Волини и их составляющих, а именно: земельный фонд, гидрологическая сетка, водно-болотные угодья, государственный лесной фонд и др. Автором отмечено, что на территории области постоянно проводятся научно-исследовательские экспедиции с целью выявления естественных и полуестественных территорий, перспективных для следующего заповедания, перестройки экосети и сохранения биологического и ландшафтного многообразия. В процессе научного поиска автором были использованы историко-географический, сравнительный, статистически сравнительный методы, а также фондовые материалы Государственного управления экологии и природных ресурсов, в Волинской области. Сделаны выводы о выполнении уполномоченными органами местной власти региональных программ по данной проблеме. Поставлен акцент на те меры, которые смогут повлиять на исполнение режима территорий и объектов экологической сети. Предложен ряд мероприятий, которые могли бы существенно повлиять на совершенствование нормативно-правовой базы в сфере сохранения, расширения, воссоздания и охраны естественно-заповедных территорий Волинской области.

Ключевые слова: экологическая сеть, природно-заповедный фонд, заповедник, естественный национальный парк, биологическое и ландшафтное многообразие, антропогенные факторы, нормативно-правовые акты, Законы и Программы Украины.

Summary:

Fesuyk V.O., Shengelevich T. S. ANALYSIS OF IMPLEMENTATION OF THE REGIONAL PROGRAMS OF FORMING AND MAINTAINANCE OF ECOLOGICAL NETWORK IN THE VOLYN REGION.

Basic normative-legal acts and programs are considered on questions of development of ecological network of the Volyn region. The analysis of researches and publications is given on this issue. The analysis of basic measures is conducted on the maintainance of biological and landscape variety of region, forming of ecological network. The state of structural elements of ecological network area and their constituents is described in the article. An author is show the complex going near the analysis of implementation of legislative acts in the field of natural history of the Volyn region. Basic measures are selected on diminishing of influence of anthropogenic factors on the structural elements of ecological network, biological and landscape variety in the probed region. An estimation is given to the modern state of conduct and implementation of ecological policy in the field of natural history in the Volyn region. In the article there were used materials from regional lectures about consisting of natural environment of the Volyn region after 2012 year. Certainly main programs of maintainance of biological and landscape variety of region and organs of local-authority, which are responsible for their maintainance. Measures are described on a maintainance and guard of structural elements of ecological network of Volyn and their constituents, namely: landed fund, hydrological net, water-bog land, state forest fund and others. It is marked an author, that on territory of area research expeditions are constantly conducted with the purpose of exposure of natural and seminatural territories, perspective for a next testament, re-erecting of ecological network and maintainance of biological and landscape variety. In the process of scientific search

an author were used used historical-geographical, comparative, statistically comparative methods, and also fund materials of State administration of ecology and natural resources, in the Volyn region. Conclusions are done about implementation of local-authority of the regional programs the authorized organs on this issue. An accent is put on those measures which will be able to influence on execution of the mode of territories and objects of ecological network. The row of measures, which would substantially influence on perfection of normative-legal base in the field of maintenance, expansion, recreation and guard of the natural-protected territories of the Volyn region, is offered.

Key words: ecological network, Nature Reserve Fund, preserve, natural national park, biological and landscape variety, normatively legal acts, Laws and Programs of Ukraine.

Рецензент: проф. Царик Л.П.

Надійшла 30.10.2013р.

УДК 911.9

Сергій ГУЛИК, Богдан ГАВРИШОК

ЛІСОВІ РЕСУРСИ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО РАЙОНУ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ВИКОРИСТАННЯ

Проаналізовано закономірності просторового розміщення лісових ресурсів, сучасний стан лісистості Тернопільського району, породний склад та вікову структуру деревостанів лісництв. Подано картосхему лісистості регіону в розрізі адміністративних утворень та здійснено її аналіз. Простежено геопросторові закономірності породного складу лісів досліджуваної території. Виявлено сучасні тенденції розвитку лісової рослинності регіону в умовах інтенсивного ведення лісового господарства. .

Ключові слова: лісистість, деревостан, лісовий масив, породний склад, вікова структура.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Згідно діючого Лісового кодексу України [6], ліс – тип природних комплексів, у якому поєднуються переважно деревна та чагарникова рослинність з відповідними ґрунтами, трав'яною рослинністю, тваринним світом, мікроорганізмами та іншими природними компонентами, що взаємопов'язані у своєму розвитку, впливають один на одного і на навколишнє природне середовище.

Цей же документ стверджує, що ліси України є її національним багатством і за своїм призначенням та місцерозташуванням виконують переважно водоохоронні, захисні, санітарно-гігієнічні, оздоровчі, рекреаційні, естетичні, виховні, інші функції та є джерелом для задоволення потреб суспільства в лісових ресурсах.

Усі ліси на території України, незалежно від того, на землях яких категорій за основним цільовим призначенням вони зростають, та незалежно від права власності на них, становлять лісовий фонд України і перебувають під охороною держави [6].

Ліси – це могутній природний фактор, який має вплив на всю природу – клімат, ґрунти, умови формування поверхневого стоку. У процесі розвитку ліс продукує органічну масу, виконуючи при цьому цілу низку функцій: накопичує сонячну енергію, виробляє кисень, сприяє затриманню вологи на полях, регулює рівень води у річках тощо. За різноманітністю будови та силою дії на навколишнє середовище ліс є найскладнішим і найпотужнішим рос-

линним угрупованням, що позитивно впливає на гідрологічний і кліматичний режим місцевості, ґрунтоутворення, флору та фауну.

Враховуючи важливі екологічно-стабілізаційні та господарські функції лісу, потребують вивчення процеси пов'язані зі зменшенням площ та погіршенням якості насаджень. Вчасне виявлення і обґрунтування шкідливих наслідків зниження лісистості та розробка заходів що до покращення ситуації сприятиме формуванню сприятливої геоecологічної ситуації території.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню лісogосподарського землекористування та екологічної ролі лісу присвячені дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. Зокрема гідрологічна роль лісів розглядається у працях А. Оліферова [7], А. Антипова (1989) та ін. Згадані автори математично й експериментально довели вплив лісів на гідрологічні та геоморфологічні процеси й обґрунтували оптимальні показники залісненості окремих регіонів. С.Генсірук [4] вивчав особливості лісового господарства як галузі природокористування в різних регіонах України.

Вивченню лісogосподарства на теренах Тернопільщини присвячені публікації Г.Олійра (2001, 2003), М.Музики (2003), В.Онищенко (2000), Ю.Гайди, І.Попадинця та ін. (2008), В. Бондаренка [1, 2] та ін. Проте, вони стосуються переважно території ПЗ "Медобори" і розкривають один аспект – можливість відтворення і збереження корінних деревостанів на заповідних територіях, де раніше проходила